

Rośliny obcego pochodzenia w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem gatunków inwazyjnych – przedstawienie wyników opracowania

Barbara Tokarska-Guzik, Uniwersytet Śląski

Zagrożenia przyrodnicze, ekonomiczne i społeczne związane z rozprzestrzenianiem się obcych gatunków roślin oraz zadania stawiane przed Polską wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej, stwarzają pilną potrzebę wprowadzenia stosownych regulacji prawnych jak i opracowania materiałów źródłowych, które znajdą zastosowanie zarówno w dalszych badaniach jak i w praktycznych działaniach zmierzających do ograniczenia tego zjawiska.

Podjęcie odpowiednich działań zaradczych wymaga zebrania wiedzy o gatunkach obcego pochodzenia w skali poszczególnych regionów, w tym identyfikacji i kategoryzacji gatunków stwarzających zagrożenie. W odniesieniu do roślin, wśród planowanych działań prewencyjnych, duży nacisk planuje się położyć na monitoring gatunków obcych w poszczególnych regionach. Podstawą podejmowanych działań ma być rozróżnienie gatunków pod względem stopnia ich zdomowienia, możliwości rozprzestrzeniania i potencjalnego negatywnego oddziaływania na inne organizmy i siedliska.

Postępujące przeobrażenia flory roślin naczyniowych w Polsce, nowe wyniki badań nad antropofitami, jak również sygnalizowane względy praktyczne, stworzyły potrzebę opracowania oryginalnego, aktualnego katalogu (listy) obcych gatunków roślin występujących w Polsce.

Opracowanie „*Rośliny obcego pochodzenia w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem gatunków inwazyjnych*”, przygotowane przez zespół autorów z różnych ośrodków naukowych w Polsce, ma na celu wypełnienie istniejącej luki. Przygotowywana publikacja zawiera informacje podstawowe dotyczące zjawiska rozprzestrzeniania się gatunków obcego pochodzenia w Polsce, a także definicje i terminologię z zakresu ekologii inwazji stosowaną w Polsce na tle ujęć międzynarodowych, prezentuje również współcześnie stosowane klasyfikacje roślin obcego pochodzenia.

Zasadniczą częścią opracowania są katalogi: i) „*Obce gatunki roślin w Polsce*”; ii) „*Obce rośliny inwazyjne w Polsce*” oraz iii) „*Wykaz gatunków drzewiastych obcego pochodzenia niezalecanych do uprawy w warunkach, w których mogą one stwarzać zagrożenie dla różnorodności biologicznej*”. Katalogi te poprzedzone są omówieniem przyjętych kryteriów selekcji gatunków wraz z komentarzem do ich charakterystyki.

Pierwszy katalog zawiera 939 gatunków obcego pochodzenia (w tym 527 gatunków zadomowionych, 394 gatunki niezadomowione, tzw. efemeryty i 18 gatunków o wątpliwym statusie), co stanowi 27% składu flory Polski. Katalog obcych roślin inwazyjnych obejmuje 72 gatunki, natomiast w wykazie gatunków drzewiastych obcego pochodzenia znalazło się 58 gatunków. Na podstawie przyjętych kryteriów wyróżniono kilka kategorii gatunków inwazyjnych: i) w skali kraju – 35; ii) w skali regionalnej – 28; iii) w skali lokalnej – 9 oraz 12 gatunków, które należy uznać za potencjalnie inwazyjne.

W podsumowaniu znalazły się komentarze omawiające zmiany w prezentowanych listach (nowe gatunki, zmiany ich statusu), zestawienia dotyczące udziału grup taksonomicznych, form życiowych, charakterystyki geograficznej gatunków obcych występujących w Polsce, czasu ich przybycia, typów kolonizowanych zbiorowisk roślinnych i aktualnego statusu we florze Polski (zadomowiony, zadomowiony lokalnie, niezadomowiony; inwazyjny, potencjalnie inwazyjny, ustępujący). Omówiono udział obcych roślin inwazyjnych we florze kraju oraz uprawianych i częściej dziczejących drzew i krzewów obcego pochodzenia wraz z oceną zagrożenia jakie powodują, a także kierunki niezbędnych działań na skalę regionalną i krajową.

Generalne konkluzje wypływające z oceny zagrożenia jakie stwarzają inwazje obcych gatunków roślin odwołują się do następujących aspektów: i) badań podstawowych (opracowanie materiałów źródłowych, uzupełnienie i uporządkowanie wiedzy); ii) działań praktycznych (wskazanie grup gatunków docelowych i właściwych metod eliminujących lub ograniczających ich populacje; zwalczanie i/lub kontrola); iii) monitoringu (m.in. poprzez rozwój bazy krajowej Instytutu Ochrony Przyrody PAN oraz tworzenie regionalnych baz danych i systemów wczesnego ostrzegania); iv) regulacji prawnych (m.in. określenie podmiotów odpowiedzialnych za regionalną politykę w zakresie prewencji i usuwania skutków inwazji biologicznych); v) edukacji (dotarcie z informacjami nt. znaczenia, zagrożeń i możliwości przeciwdziałania zjawiskom opisanym w opracowaniu do różnych grup zawodowych mających bezpośredni związek z wprowadzaniem roślin do nasadzeń).